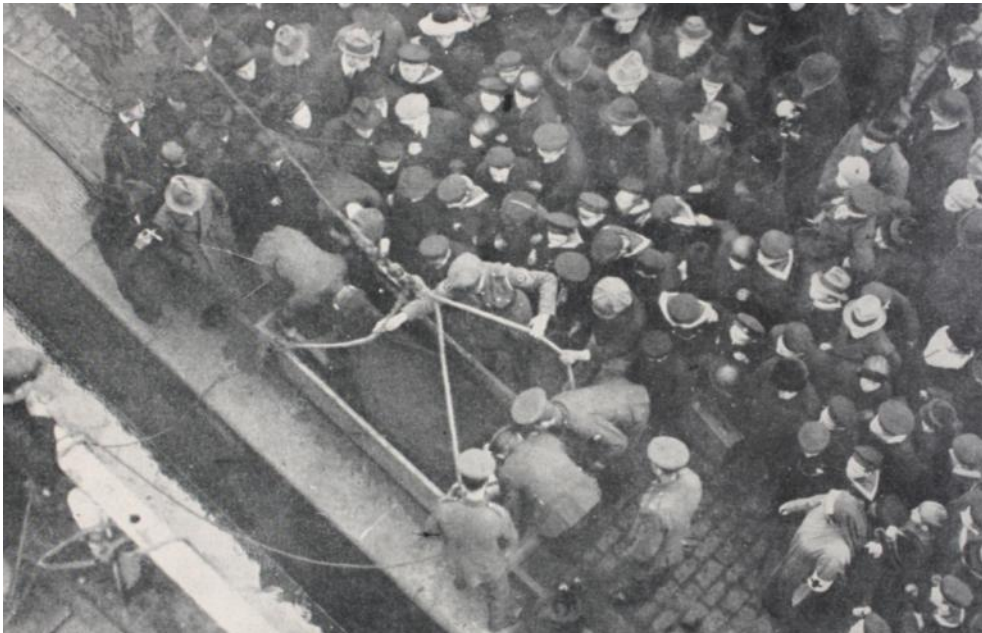

In loving memory – Vestre Cemetery, Copenhagen

01.11.13 Dorothy, ændret 07.02.19

På et flot mindesmærke i Vestre kirkegård er skrevet navnene på 19 britiske soldater, alle døde omkring årsskiftet 1918-1919. Iblandt er en canadier, en inder og en australier fra Tasmanien. At deres endestation blev København efter at have overlevet krigen er meget trist; de nåede ikke hjem til deres kære. Men omstændighederne angående hvorfor de var i Danmark, deres dødsårsag og begravelsesceremonierne som ærede dem er interessante detaljer fra de bevægede tider efter våbenstilstanden.

Alle sejl var sat, under the Danish Scheme, til at få de britiske forhenværende krigsfanger hjem fra lejrene øst for Elben så hurtigt som muligt. Captain Charles Cabry Dix's geniale plan, at de blev transporteret fra baltiske havne med danske skibe med et kort ophold i Danmark undervejs, fungerede over al forventning. British Red Cross and Order of St. Johns i København, til formålet oprettede Ambulance section under ledelse af professor Holger Mygind, hyrede danske læger og sygeplejersker til at tage sig af de syge og sårede på skibene. De britiske krigsfanger blev sejlet til København og Århus hvor de, i de fleste tilfælde, opholdt sig i lejre i en lille uges tid indtil skibsløjlighed var klar til den videre rejse til England.

En del havde behandlingskrævende sår fra deres tid på slagmarken, og en del var meget afkræftede efter flere år i fangenskab. Med professionel pleje, kærlig omsorg, god mad og glæden over endelig at være på vej hjem skulle de allerfleste nok klare rejsen. De svageste som åbenlyst ikke kunne klare strabadserne blev på lazaretter i Tyskland hvor Røde Kors sørgede for at deres pleje blev optimeret. Efterhånden ankom flere britiske hospitalsskibe for at hente de syge hjem. Nogle klarede det ikke og døde undervejs. Det var den Spanske syge og følgesygdommene som hærgede hele verden, som også tog livet af de unge, stærke og velnærede, der var de fleste af de 19 krigsfangers banemand. Mange danskere blev ramt af sygdommen og hospitalerne og sundhedspersonalet var under hårdt pres. En hel del krigsfanger bukkede også under for sygdommen og flere hundrede udenlandske patienter fyldte pludselig hospitalerne i København og skulle passes.

Den første af de britiske krigsfanger som døde her i landet under hjemrejsen var den 27 årige William Thomas Bate, Duke of Cornwall's light infantry. Han var i en gruppe som var sejlet til Århus og havde kvarter i lejren i Hald ved Viborg. Det blev rapporteret i den lokale avis at han var indlagt på hospitalet i Viborg med galdestensproblemer. Den unge mand døde den 15. december, samme dag som hans rejsefæller forlod Danmark for den sidste del af sejlturen. Han blev begravet 4 dage senere på Viborg kirkegård efter en stemningsfuld højtidelighed hvor præsten talte om det vemodige i, at den unge mand skulde dø, nu da han var på vej hjem. Han blev den eneste af de britiske krigsfanger som døde under opholdet i Hald.

William Thomas Bate's rejsefæller, Hald

Gibson, Church, Scott, Moffat og Holgate

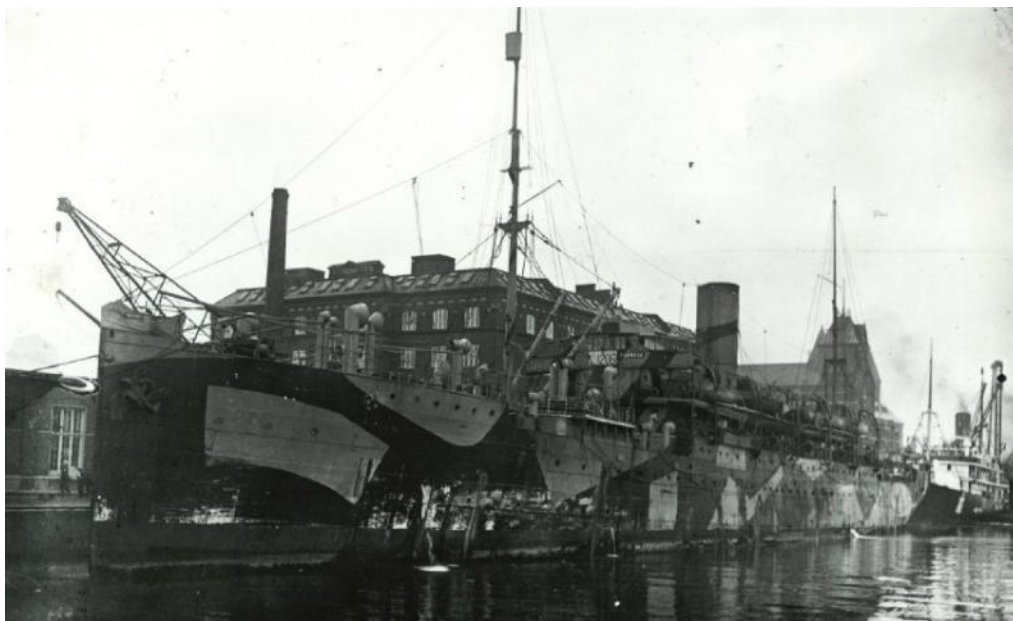
Den 22 december døde den 31 årige Joseph Gibson, 1/7th bn West Yorkshire Regiment (Prince of Wales's Own) af tuberkulose. Han lå på Øresundshospitalet hvor der samtidig lå 47 andre briter. Fire dage senere, den 26 december, døde William Church, 1st bn The Queen's (Royal West Surrey Regiment). Inden krigen havde han arbejdet på et gasværk. Han var nogle få dage inden rejst fra Warnemunde på Cimbria, et DFDS-skib, som tog del i hjemsendelsesoperationen. Church's hold havde fået kvarter på Skovlejren, på Amager, hvor han døde af den spanske syge og lungebetændelse. Han var den første der døde af influenzaen. Bills lillebror Tom, 19 år gammel var i the Royal Garrison Artillery og ved at gøre klar til at tage af sted til Frankrig da han også bukkede under for sygdommen. Han lå stadig syg på hospital da våbenstilstanden trådte i kraft. Tom kom sig og blev på denne måde reddet fra tjeneste ved frontlinjen hvor kampene fortsatte til sidste sekund.

Bill og Tom Church

26 årige Alexander Cole Scott, Royal Army Service Corps var billedhugger fra Belfast, havde været i reserven og blev indkaldt ved krigens udbrud den 6. august 1914. Den unge gifte soldat var en af de første der blev sendt af sted, allerede den 17. august, og det står i en Røde Kors "flyttelejrliste" at han blev taget til fange få dage senere, den 26. august 1914. Scott var senest interneret i Chemnitz, og i Danmark nåede han at få kvarter i Grevelejren. Herfra kom han på Garnisonssygehuset hvor han, den 27. december, døde af lungebetændelse.

HMHS Formosa i Frihavn – "dazzle" malet i blå, grøn og gul

Dagen efter fandt endnu et dødsfald sted, denne gang på HMHS Formosa som lå i Frihavnen. HMHS Formosa, et britisk hospitalsskib, ankom til København første gang den 23. november, inden strømmen af krigsfanger nåede frem. Det var det første britiske skib i København siden krigens udbrud og holdt åbent skib for interesserede. Det havde derefter sejlet to gange med syge direkte fra Stettin til Leith, men lå nu efter 27. december fast i Frihavn. Den 25-årige James Sewell Moffat fra Canadian Infantry må have været en af deres første patienter, for han døde på hospitalsskibet af spansk syge den 28. december. Den unge ugifte landmand var præstesøn, og havde meldt sig i Winnipeg til tjeneste den 2. december 1915. James Moffats to år ældre bror, Robert, meldt sig til tjeneste i maj 1916. Han blev dræbt på vestfronten i april 1917 og var begravet i Frankrig. Hvilken tragedie for faderen, som må have glædet sig over at en søn havde overlevet krigen for så at miste ham til influenzaen.

Den 29. december døde den 28-årige landmand William Arthur Holgate fra Dockber, Sawley. Han var menig i 16th bn West Yorkshire Regiment (Prince of Wales's Own). Det var den første bataljon af Bradford Pals formet i efteråret 1914. "Pals" bataljoner bestod af f.eks. mænd fra samme landsby. Katastrofen skete når sådan en bataljon blev massakreret, og alle de unge mænd fra en bydel eller en landsby døde samtidig. William mærkede også opbakning hjemme fra. I marts 1918 blev folkene i den nærmeste større landsby Rimington enige om at adoptere en krigsfange, og han var den heldige de valgte. Det ville koste £2,13s. om måneden, og indsamlingen var gået over al forventning. De fik takkebreve fra ham senere på året bekræftende, at han havde modtaget pakkerne med mad de havde sendt ham uden problemer. I det sidste brev til sine velgørere, sendt en uge før sin død, skrev han og fortalte om sit håb om sin snarlige

hjemvenden. Rejsen fra Güstrowlejren gik via Warnemunde og William ankom til København på Cimbria. Fra skibet blev han overført til Øresundshospitalet, hvor også han døde af spansk syge og lungebetændelse.

Fem lå nu døde i København, Gibson havde allerede været det i over en uge. I et brev sendt den 30. december til the Danish Committee (Justitsministeriets kontor for hjemsendelse af fremmede krigsfanger) spurgte Captain Andrews angående at få mændene begravet i København. Det må siges at være på tide at få det ordnet, ikke mindst fordi rigtig mange var meget syge af influenza, og over de næste dage skete flere dødsfald. Lørdag den 4. januar blev en fælles højtidelighed holdt i kapellet på Vestre Kirkegård med efterfølgende begravelsen.

Lord Kilmarnock,

Major Hazard,

Kaptajn Davidsen

Mrs. Annie Mygind

De fem hvide kister dækket med britiske flag stod i Kapellet hver omgivet af 4 engelske soldater. På hvert kiste lå to kranser. Den engelske Chargé d’Affairs Lord Kilmarnock, Major Hazard, øverstkommanderende for de britiske soldater i Danmark, Oberstløjtnant Willemoes fra Sandholm lejren, Overintendant Kühl, Kaptajn Davidsen, mellemmand mellem de danske og engelske myndigheder, Dr. Würtzen og Mrs. Mygind, fra British Red Cross afdeling i København, deltog. 150 briter som havde kvarter på Sandholm deltog også i højtideligheden. Det var Pastor Andreas Vangberg Storm fra Kastelkirken, som havde været sømandspræst i Newcastle og var engelsk gift, der stod for begravelsen. Han fulgte det engelske ritual på engelsk. Den første salme var “Lead, kindly light!” og derpå talte pastor Storm. Han gik ud fra beretningen om Moses, som fra Nebo Bjerg fik lov til at se ind i det forjættede land, men ikke kom ind. Efter endnu en salme bar de engelske soldater deres kammerater ud af kapellet til Händels sørgemarch “Saul” spillet på orgelet.

Udenfor kapellet ventede 1. regiments musikkorps og sammen med en dansk æreskommando gik de foran ligtoget til gravene medens de spillede Chopins sørgemarch. De danske soldater skiftedes med de britiske til at bære kisterne. Vejret var frygteligt med regn og blæst og de store træers nøgne kroner susede i stormen over de opblødte veje. De 5 kister blev firet ned i gravene af engelske soldater medens musikken spillede "Nærmere Gud til dig". Derpå fandt jordpåkastelsen sted først på dansk og så på engelsk. Musikkorpset spillede "The last post" og de danske soldater skød æressalut ved graven.

De britiske soldater skulle nu med tog tilbage til Sandholm. Et par dage senere fik Major Hazards hovedkvarter en klage fra en togpassager, som mente at de mange soldater måtte være årsag til forsinkelse og overfyldning af toget den eftermiddag. Soldaterne var våde og kolde efter ceremonien og marchen til banegården som de ankom til 15.10. 3 ekstra vogne var bestilt til dem til afgang 16.45, men deres officer Lieut. Macalfine spurgte om de kunne sættes på toget som afgik 15.21. Det mente stationsforstanderen ikke var noget problem. Ærgerligt at nogen tog det ilde op, specielt under de sørgelige omstændigheder, og det er også en af de kun ganske få klager om episoder under de britiske soldaters tilstedeværelse i Danmark som jeg er stødt på.

Banks, Pooley, Murphy, Rayner og Thompson

Nytårsaften skete flere dødsfald blandt briterne på vej hjem. To døde på skibet "J.C. la Cour" som sejlede fra Danzig til Leith. Skibene der sejlede på denne rute lagde gerne til i Yderhavnen og fik proviant ombord. Passagererne fik ikke landlov i København da man anså smittefaren fra dem for at være for stor, og de var der desuden kun i få timer. Det var den 37-årige Thomas Banks fra 2'nd bn King's Royal Rifles fra Manchester og den 24-årige Arthur Pooley fra 12'th bn East Yorkshire Regiment. Den spanske syge ramte begge og Pooley fik desuden lungebetændelse. De må være døde medens skibet var tæt på København, da de som døde på skibene ellers ville være blevet begravet til søs. La Cour lå i Yderhavnen den 1. januar 1919 og ligene blev fragtet i land.

Her kunne de ligge ved siden af 30-årige H. Murphy 2'nd bn Highland Light Infantry og den 32-årige Frederik William Rayner 1st bn The Queen's (Royal West Surrey Regiment). Rayner, født i Croydon var emigreret til Canada og var industriarbejder på et støberi i Ontario. Begge døde den 1. januar 1919 begge af spansk syge, Murphy tillige med lungebetændelse og Rayner, indlagt på hospitalsskibet Formosa, med bronchitis. Dagen efter, den 2. januar, døde den 28-årige gifte Corporal Isaac Thompson af 6'th btn Machine Gun Corps af lungebetændelse. Han lå også på HMHS Formosa.

Arthur Pooley

Hårdt som det var for alle familier at miste sine kære, ramte Arthur Pooleys dødsfald ekstra hård tilbage i Hornsea ved Hull. Soldatens mor tog sig af hans to år gammel datter Cecilia Agnes. Arthur's unge hustru, også Cecilia Agnes, var død i 1916, kort efter datterens fødsel og omkring den tid han blev indkaldt. Mor Jane modtog meddelelsen allerede den 6. januar med oplysning om at Arthur var død på skibet J.C. la Cour og at han skulle begraves i København. Nemt har Jane ikke haft det. Hun var ikke gift og enhver kontakt med myndighederne var problematisk da hun ikke var Mrs., men stadig Miss Pooley. I et brev til regimentet, ledsagende en ansøgning om pension, var hun nødt til at forklare "I am not Mrs. but Miss Pooley, not being married but that he was my son and that I have his child, as had it from birth, which is only a delicate one, and that I was a dependent on him".

Major Cunliffe og Oberstløjtnant With

Britiske soldater på Barfredshøjlejren

Begravelse for disse 5 mænd foregik den 7. januar og i meget bedre vejr end den 3 dage tidligere. Ellers foregik det nogenlunde på samme måde. Ved 1 tiden ankom 100 britiske soldater som havde kvarter i Barfredshøjlejren og et halvkompagni fra 23. bataljon med 1. regiments musikkorps. De tog i første omgang opstilling på hver side af den grusbelagte plads foran kapellet. Lord Kilmarnock, Major Hazard, Superintendent Köhl, og Oberstløjtnant With og Major Cunliffe, danske og britiske øverstkommanderende fra Barfredshøj, deltog. Så lød orgelet og drengekorset sang smukt og stemningsfuldt.

Pastor Storm fra Kastelkirken forrettede ceremonien med organisten og drengekorset fra den engelske kirke St. Albans. 6 britiske soldater stod ret ved kisterne, dækket af britiske flag og med to kranser på hvert, igennem hele ceremonien. Pastor Storm talte om fangenskabets som disse fem endelig var undsluppen for at falde for den sidste fjende: Døden, endnu medens de befandt sig i et fremmed, om end venligtsindet land. Soldaterne skulle bringe en hilsen med hjem til dem der sørgede over de 5, at der ville blive draget omsorg for deres grave. Efter jordpåkastelsen spillede orkestret "Dejlig er jorden". Derpå blev 3 æressalver affyret og endelig spillede en hornblæser "The last post". Og i solskin marcherede de engelske og danske soldater ud fra kirkegården i tavshed. Ude på vejen satte musikkorpset dog i med "Tipperary", og soldaterne faldt i med sang. Begravelserne blev beskrevet i aviserne og blade, men det er kun fra denne begravelse den 7. januar at der blev bragt fotos. Her kan vi også se at andre, unge som gamle dukkede op til begravelserne for at vise en sidste ære.

Dimpsey, Papworth og Warren

Allerede dagen efter, den 8. januar, holdtes endnu en begravelse: denne gang for tre. Det forgik på samme måde som dagen før med Kilmarnock, Hazard, Külh og Davidsen som repræsentanter for myndighederne og med Pastor Storm. Britiske soldater fra Sandholm lejren og danske soldater fra 21. bataljon med musikkorps deltog.

Der havde været flere dødsfald på hospitalsskibet HMHS Formosa. William George Dimpsey, 30 år og fra 1st bn King's Royal Rifle Corps, døde den 4. januar 1919 af spansk syge. Han havde været med fra starten, sendt til Frankrig den 22. august 1914 og taget til fange den 2. november 1914. Dagen efter døde Fred Papworth, 28 år, fra 1st bn Bedfordshire Regiment, han kom af sted en uge tidligere den 16. august. Begge var "Old Contemptibles" og havde været krigsfanger i 4 år. Fred døde af spansk syge og lungebetændelse. Den tredje døde på Epidemisygehuset. Alfred Warren, 28 år, havde været bådebygger inden krigen hvor han tjente hos 1st bn East Surrey Regiment. Han havde haft kvarter i Grevelejren inden han blev indlagt på hospitalet, hvor han døde af lungebetændelse den 6. januar.

Khan, Patience og Moody

Der havde været flere dødsfald den 6. januar, men de blev først begravet den 11. januar. Den ene gav noget af et hovedbrud over hvordan det skulle gøres i respekt for mandens religion. Bhadhar Khan var

nemlig muslim. Han var ca. 50 år gammel, fra Dhiot, Rawalpindi i Punjab og sepoy ved 59th Scinde Rifles (Frontier Force). Han døde på hospitalsskibet HMHS Formosa af et hjertetilfælde. Englænderne forsøgte at få fat i en muslimsk gejstlig, som kunne foretage de nødvendige rituelle handlinger f. eks afvaskning af liget, men forgæves. Råd blev søgt fra dem der kendte til muslimske traditioner og Kaptajn Davidsen, som havde boet flere år i muslimske lande for netop at studere deres kultur var lige ved hånden. De valgte at støtte sig til en bestemmelse i koranen som siger at disse rituelle handlinger ikke er nødvendige hvis muslimen er død på rejse. Den anden som døde den 6. januar var 28-årige Albert Edward Patience, Pte 2nd bn Wiltshire Regiment. Han havde haft kvarter på Barfredshøjlejren, men døde på Garnisonssygehuset af lungebetændelse.

Den 7. januar døde Ernest Charles Moody. Han var 24 år og tjente ved 12th bn Australian Infantry. Halvdelen af bataljonen var fra Tasmania. Moody og hans 4 år ældre bror William, i samme bataljon, stammede fra Sisters Creek, Tasmania. Begge, ugifte og landarbejdere, meldte sig til hæren den 2. maj 1916. De forlod Hobart den 8. august og Sydney den 4. september 1916. De fulgtes tilsyneladende ad krigen igennem og blev begge taget til fange den 15.04. 1917 ved Langicourt. Første officielle nyt kom om dem da deres navne stod på en tysk fangeliste den 2. juni. En uge senere sendte William et brev hvor han skrev at de ikke var i Tyskland, men bag frontlinjen, "are kept on very short rations and uncomfortable living conditions". De blev flyttet til Limburg og videre før 14.11. 1917 til stamlager Friedrichsfeld. De blev til sidst interneret i Parchim hvor meldingen fra dem var meget bedre "I am doing very well in every way". I Danmark fulgtes de stadig ad, men hvor det ikke gik godt, begge lå nemlig syge af spansk syge på hospitalsskibet HMHS Formosa. William overlevede.

Højtideligheden forgik for det meste som ved de andre begravelser. Uden Lord Kilmarnock, men med en stedfortræder fra the British Legation, Major Hazard og Kaptajn Davidsen med pastor Storm, organist og drengekor fra St. Albans, britiske soldater fra Sandholm og danske med musikkorps. Kisten med Bhadahar Khan dækket af det britiske flag og med to kranse anbragtes udenfor kapellet omringet af en dansk militær æresvagt medens ceremonien foregik i kapellet. Kisterne blev samlet båret ud til gravene af de engelske og danske soldater medens 1. regiments musikkorps spillede Chopins sørgemarch. De to engelske soldater, Patience og Moody, blev begravet i en fælles grav medens Khan fik et særlig grav således at hans hoved kom til at vende mod Mekka. Drengekoret sang "On the Resurrection morning". Pastor Storm bad fadervor på dansk og læste derefter op af det første kapitel af koranen, som bruges ved muslimsk begravelse. Herved mente de at ingen kunne føle sig stødt, da Kristus navn ikke blev nævnt, og at der i Koranens første kapitel intet er der ikke kan siges af en kristen præst. Den danske æresvagt afgav salve og "The last post" blev spillet. Om William Moody var med til sin bror Ernests begravelse ved jeg ikke, men jeg tror det ikke. Dagen efter besøgte han dog graven, som han fik at vide familien vil få tilsendt fotos af. William sejlede med hospitalsskibet HMHS Formosa der forlod København den 16. og ankom til Leith den 18. januar. Han var stadig ikke rask og kom på hospital i England for endelig at nå frem til Australien den 1. april.

Nogen tog dog højtideligheden, de havde strikket sammen for også at give Inderen en værdig begravelse, ilde op. Et vredt læserbrev i Kristelig Dagblad kommenterede på Politikens artikel om begravelsen, som de fornemmede fandt det både frisindet og stemningsfuldt. Det er ikke nemt at forstå hvad vedkommende ville have ment var passende, da de var imod at Khans kiste stod udenfor kapellet under ceremonien, og at en dansk præst havde læst op fra Koranen var "ikke alene uhyggeligt og bedrøveligt, men forargeligt".

Ernest og William Moody

Tilbage i Tasmanien ventede den store familie på nyt om deres unge mænd. Krigen var ovre, nu skulle de den lange vej hjem. Så kom beskeden sidst i januar at Ernest var død i København. En måned senere modtog Ernests søster som boede i Sisters Creek et brev med detaljer om sin brors bortgang. Brevet var skrevet af "Sister" A.H. Harris, sygeplejersken på HMHS Formosa, som havde passet ham. Hun er rørende i sin medfølelse og bedyrer at de havde gjort alt for at holde denne "fine boy" i live. Han havde fået alt den pleje, omsorg og lægehjælp man kunne ønske sig. Ern havde været deres patient i 10 dage, sammen med sin bror Bill som lå i sengen ved siden af. Ern havde været alvorligt syg med influenzaen, men kæmpede bravt imod og havde været ved bevidsthed til en time før sin død. Brødrene havde talt sammen ofte og Bill havde den sidst eftermiddag været oppe og siddet ved sin brors side. Den søde sygeplejerske var tydeligt bevæget af den unge mands død. Bill var meget tapper skrev hun og sikkert er, at de har taget ekstra hånd om ham i de næste svære dage. Brevet har nok været en trøst for familien og blev senere publiceret i deres lille lokale dagblad.

Kelland, Sayce og Scott

De sidste tre blev begravet den 17. januar. Pastor Storm forrettede ceremonien som sædvanlig, men måske har lige netop denne begravelse rørt ham mere end de forrige. Han havde nemlig besøgt en af de døde flere gange medens han lå syg og ydede trøst i hans håbløse kamp mod døden. Lord Kilmarnock, Major Hazard, Superintendent Külh og Kaptajn Davidsen, danske soldater fra 3. og 4. rekylkorps og nogle engelske soldater deltog. Der var stadig nogle få i København selv om hjemsendelsen for englænderne var mere eller mindre afsluttet. Den 25-årige George H. Kelland fra 1st bn East Surrey Regiment døde den 10 januar . Han havde haft kvarter på Barfredshøjlejren og døde af lungebetændelse på Garnisonshospitalet. Dagen efter, samme sted, døde den 23-årige John Sayce, fabriksarbejder inden krigstjeneste hos 12th bn The King's (Liverpool Regiment). Han havde haft kvarter i Grevelejren. Der var kun en håndfuld britiske syge tilbage på sygehuset, og man kan håbe at det har været nogen trøst i deres sidste levedage, at et par har fulgtes i hvert fald noget af vejen.

Den 33-årige William Scott var fra samme bataljon, havde også kvarter i Grevelejren og døde på Garnisonssygehuset. Han døde af spansk syge og lungebetændelse den 13. januar. Den sidste brite som døde under hjemrejsen i Danmark efter fangenskab i Tyskland.

Bogmærket blev fundet for nylig i en skotøjsæske som havde tilhørt William Scotts niece, i Australien. Silken er temmelig medtaget, men det er stadig muligt at se billedet af William og mærke familiens sorg ved at deres søn, bror, mand og far var død og "laid to rest in Danish soil".

Lord Kilmarnock takkede, igennem aviserne for al opmærksomheden fra danskerne ved begravelserne, ikke mindst for de anonyme kranser og blomster. Allerede inden de sidste briter var begravet blev der samlet ind til et mindesmærke. Bidrag kunne sendes til Fru Nanni Jarl, gift med Carl Jarl, Professor Holger Mygind og præsten Andreas Vangberg Storm. Alle tre havde været involveret i Britisk Røde Kors arbejdet i København igennem et par år. Andre komitéer samlede ligeledes ind til mindesmærker til de 5 belgiske, 40 franske og 13 italienske forhenværende krigsfanger som også døde i Danmark på vej hjem.

Det engelske gravsted blev købt som familiegravsted og de første blev begravet i dobbelt dybde således at der var to i de fleste gravsteder. En damekomité med Mrs. Mygind i spidsen samlede midler ind til gravstedets vedligeholdelse. Penge strømmede også ind til et mindesmærke, som skulle være et stilfuldt monument til de stakkels Tommy'er der fandt deres død på dansk grund. En skitse forelå – en lille hornblæser, der spillede "the last post". Mindesmærket som blev afsløret den 21. august 1920 af etatsråd H.N. Andersen var imidlertid et helt andet. Det består af en stele med tilspidset afslutning stående på et tredelt postament og sokkel i Nexøsandsten. Øverst er stelen smykket af en krans med bånd i høj relief og der er en marmortavle med inskription. Monumentets inskription er "To the glory of God and in loving memory of the nineteen British soldiers who died in Denmark 1918-1919 on their journey home from captivity". Den engelske krigsgravskommission ønskede monumentet fjernet i 1970'erne da den trængte hårdt til istandsættelse. Heldigvis blev begravelsesvæsenets chef Erik Rafns interesse vakt, og han stod for en restaurering.

Alle de frivogne krigsfanger har desuden deres egen gravsten. Yderligere 5 briter fik en plads her på gravstedet.

First engineer Wilfrid Milburn Atkinson var i handelsflåden medens leading seaman William Henry Lang, stoker 1st class Francis David Mansfield, Petty Officer Stoker Harry Buggs og Chief shipwright 2nd class Warren Perrett var alle i den britiske flåde. Den sidste døde i november 1920. Enhver som tjente under "Commonwealth armed forces" og døde mellem 04.08.14 og 31.08.1921 skulle hædres på ligeværdig vis for at have tjent under første verdenskrig. Det gjaldt uanset om man var blevet dræbt i kamp, døde af sygdom, i en ulykke, selvmord eller var skudt for fejhed eller desertation. Det gjaldt også civile i f.eks. Røde Kors, handelsflåden eller KFUM som døde som følge af krigen i nævnte tidsrum. Alle britiske og commonwealth gravsten er ens over hele verden. Om man er øverstkommanderende eller purung menig er offeret det samme, og alle er lige værd i døden.

Commonwealth War Grave Commission havde allerede i 1920 udstukket principper for udformningen. Gravstene skulle gerne være af Portland sten og 76 cm høj, 38 cm bred og 7,6 cm i tykkelse. De skulle, hvis det var kendt, indeholde personens nationale emblem eller regimentets mærke, navn, rang og enhed, dødsdatoen og eventuelt mandens alder. De fleste var desuden udsmykket med et religiøst symbol, der som oftest var et kors. Familiene skulle bekræfte oplysningerne, som skulle stå på gravstene og kunne få tilføjet en personlig inskription forned. Teksten måtte være op til 66 bogstaver inklusiv mellemrum og kostede 3½ pence per bogstav. Disse inskriptioner er gerne citater fra biblen. Ikke alle "Final Verification Forms" fandt familien for at blive udfyldt, kun 65 % kom retur. For nogle var familien flyttet fra sidst kendte adresse, og i andre familier har de ikke ønsket at føje noget til. Andre familier havde problemet, at de ikke havde råd til at betale for en inskription. Men efter klager over at "de havde betalt prisen i blod" blev indbetalingen frivillig. De oprindelige gravsten af sandsten blev erstattet i 1970-erne med sten i granit.

Bhadahar/Bhader Khan's gravsten har, af den gode grund at han var muslim, ikke noget kors. Alle de andre på Vestre Kirkegård har. To af familierne valgte den alternative model, et stort (bredt) kors med regimentstegnet i midten. Det var formentlig Arthur Pooley's mor Jane og en fra Fred Papworth's store familie, han havde 10 søskende, der gjorde gravstenene personlige på denne måde, selv om de ikke har personlige inskriptioner.

Seks af de tidligere krigsfanger og to af de andre afdødes familier valgte at få personlige inskriptioner på gravstenene. De sidste hilsner fra familierne til deres kære er som følge.

William George Dimpsey: Still together – we are dwelling – naught can come – twixt thee and me.

William var blevet gift i efteråret 1913 med den 6 år ældre Elizabeth. William tog af sted den efterfølgende august uden at der var barn på vej. Efter 4 års fangenskab må Elizabeth have glædet sig til mandens hjemkomst. Hun forblev enke, og efterlevede sin mand med kun godt 7 år.

Ernest Charles Moody: Tasmania's son – May the Lord be with him

Regeringen i Australien valgte at betale omkostningerne for de personlige inskriptioner på australiernes gravsten.

Frederick William Rayner: Sleep on beloved – we love thee – but Jesus loves thee best.

Frederick var ugift og bosat i Canada. Tilbage i England var det hans forældre, som var "next of kin" og som arvede efter ham, £184, 7s.

John Sayce: At rest

John's mor kendte til at miste børn. 4 var døde som små og Johns lillebror var 19 år gammel da han blev dræbt ved Ypres i 1916. Af sine 8 drenge fik hun kun lov at beholde de to yngste. Grace blev selv 88 år.

Elizabeth Thomsen

Isaac Thomsen: Beyond the storm

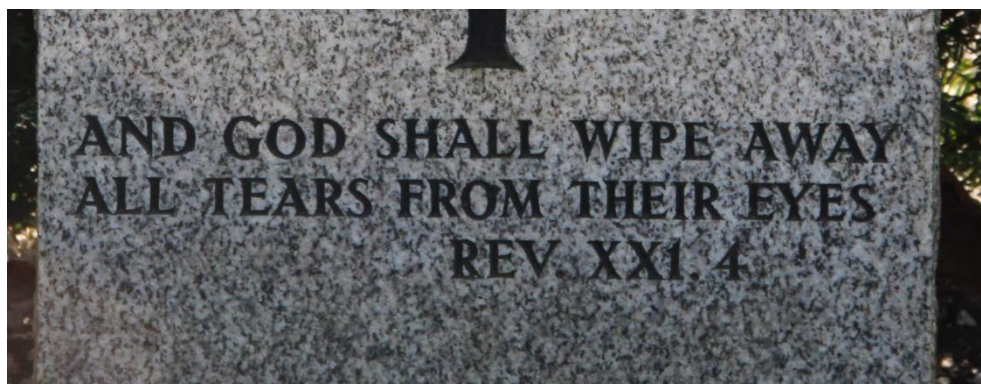
Isaac og Elizabeth blev gift den 30. maj 1914. En søn, Alfred blev født ca. 9 måneder senere. Elizabeth giftede sig for anden gang i 1926 med en enkemand. Han havde mistet sin hustru i 1919 et par måneder efter hun havde født deres niende barn.

William Arthur Holgate: Greater love – hath no man than this

Det kom selvfølgelig som et stort chok for alle derhjemme at William døde i København. Folkene i Rimington, som havde adopterede ham, havde planer om at fejre hans tilbagevenden med maner, og i stedet måtte de trøste hans familie. Forældrene havde mistet en søn, men kunne glæde sig over to der overlevede krigen.

Warren Perrett: Thy will be done

Warren fik tildelt en Meritorious Service Medal den 10. juni 1919. Han døde 38 år gammel, og efterlod sin kone Mabel og deres tre børn på 20, 17 og 11.

Henry J. Buggs: And God shall wipe away – All tears from their eyes – Rev. XXI.4

Harry var 30 år og ungkarl. Forældrene havde allerede mistet en søn i 1917. Alfred Buggs blev mindet på Menin Gate monumentet, dvs. en navn blandt 54.000.

Hjemme hos William Church's slægt er fortællingen og memorabilia blevet givet videre til Bill's grandnevø via broderen Tom. Udstillet samlet ses Bill's medaljer, plaque, portrætfoto og et billede af et epitafium. Epitafiet, som skal restaureres her til foråret, hænger bagest i den anglikanske kirke St. Alban's som ligger ved Langelinie. Den flotte marmormindesten blev doneret af William Mau, en brite bosat i København, og var tegnet af Professor Dahlerup. Efter teksten "Sacred to the memory of the following British sailors and soldiers who served in the Great War 1914-1918 and are buried in this city" er skrevet de 24 navne. Epitafiet blev dedikeret ved morgengudstjenesten søndag den 4. marts 1923. Andreas Vangberg Storm, præsten som havde stået for de militære begravelser 4 år tidligere, deltog. Den britiske konsul i København sendte en meddelelse til den australsk statsministers kontor i Melbourne med information om epitafiet, for videresendelse til Moodys familie på Tasmanien. Mon ikke alle familierne til de mindede er blevet orienteret om det og fik tilsendt et foto. Måske er det netop i den anledning at Bill Churchs familie havde samlet medaljerne m.v. til deres eget epitafie, til minde om en elsket søn og bror begravet langt hjemmefra.

Taylor, Radbourn, Higham and Brook

4 andre kan dog hægtes på denne fortælling. I de mest hektiske uger med tilstrømning af mange frigivne krigsfanger kunne der ikke skaffes tilstrækkelig egnet kvarter i København. Et par hold briter måtte tilbringe nogle dage i lejren på Ljungbyhed i Skåne. Her døde den 31-årige Lce-corp. James Riddell Taylor, 14th Batt. Royal Irish Rifles, den 22. december. Juleaften døde den 26-årige Pte H. Radbourn, 8th batt. Royal Berks Reg, og Juledag døde den 34-årige og gifte Pte. Frank Higham, 10th batt. Royal Welsh Fusiliers. Den sidste L.Corp W. H. Brook, 8th batt. King's Royal Rifles døde den 6. januar. Alle de omtalte soldater som ikke nåede hjem havde en personlig historie at fortælle. Willie Brook dog med et noget andet udgangspunkt. Han hed nemlig ikke Brook, men Harry Beaumont og var ved sin død 20 år. Lige hvorfor han, som havde været spejder i Huddersfield Troop of Boy Scouts, og skulle være lærer, levede med en falsk identitet ved jeg ikke. Måske var han for ung til at melde sig under fanerne i sin tid, og det var eneste mulighed for at få lov. Brook/Beaumont og de 3 andre blev begravet i Riseberga Kirkegård i Sverige.

Hvorfor disse fire britiske soldater ikke har Commonwealth gravsten er mig uvis.

DIED IN SWEDEN.

Pte. Frank Higham.

removed to Whittsburg. From the 19th April, 1917, up to the 9th December, 1918, he was employed in a sugar mill, brewery on a farm, and in a saw-mill. When working in the sugar factory two of his pals went into the town, and bought two kettledrums, which they managed to fill full of sugar at this factory, and Higham packed a box full with a layer of cigarettes on top, sugar being scarcer than it was with us.

Private Higham declared in letters to his wife that he was being well treated, and he had nothing to complain of. At the saw mill he was as happy as he could expect to be in a foreign land. There were only three prisoners working at the saw-mill. Higham and two pals, and the three were closely attached to each other. The working hours were from 7 a.m. till 4-30 p.m., which corresponds about to our working times. They received parcels regularly, and though the Germans were very short of food, they gave them as much as they could spare. They had no guard, and were at liberty to go about when work was over. On the 16th of December he and his comrades embarked for Sweden, homeward bound. They were to stay there a week and two days, setting sail for home on Christmas Day. But fate had willed that poor Frank should never set foot on the "ship that sails for home." On the Sunday preceding Christmas Day he was taken into hospital with influenza, and, strange to say, passed away on the very day he should have set sail, Christmas Day, and was buried on the 27th. The chaplain said in a letter to his wife: "He spent as peaceful a Christmas as any man could wish to spend, and lay calm and still. 'Hold Thou Thy Cross before my closing eyes' was sung to him, and seemed to comfort him, and on the eve of embarkment he was taken home to God."

Private Higham was employed by the Hyde Gas Co., and was a regular attender at St. Mary's, Newton. He was of a jolly temperament, and popular with one and all, and will be sadly missed by his many friends and relatives.

It is with great sympathy we record the sad death of Private Frank Higham, Royal Welsh Fusiliers, a well-known Hydonian, whose wife resides at 71, Muslin-st., Newton. Pte. Higham's photo and experiences have been in our paper twice before, when he was reported missing and again when he was a prisoner in Germany. He had been in the army 2 years 6 months, and was captured in 1915.

He was taken to Hardhill, and then

From the 19th April, 1917, up to the 9th December, 1918, he was employed in a sugar mill, brewery on a farm, and in a saw-mill. When working in the sugar factory two of his pals went into the town, and bought two kettledrums, which they managed to fill full of sugar at this factory, and Higham packed a box full with a layer of cigarettes on top, sugar being scarcer than it was with us.

Private Higham declared in letters to his wife that he was being well treated, and he had nothing to complain of. At the saw mill he was as happy as he could expect to be in a foreign land. There were only three prisoners working at the saw-mill. Higham and two pals, and the three were closely attached to each other. The working hours were from 7 a.m. till 4-30 p.m., which corresponds about to our working times. They received parcels regularly, and though the Germans were very short of food, they gave them as much as they could spare. They had no guard, and were at liberty to go about when work was over. On the 16th of December he and his comrades embarked for Sweden, homeward bound. They were to stay there a week and two days, setting sail for home on Christmas Day. But fate had willed that poor Frank should never set foot on the "ship that sails for home." On the Sunday preceding Christmas Day he was taken into hospital with influenza, and, strange to say, passed away on the very day he should have set sail, Christmas Day, and was buried on the 27th. The chaplain said in a letter to his wife: "He spent as peaceful a Christmas as any man could wish to spend, and lay calm and still. 'Hold Thou Thy Cross before my closing eyes' was sung to him, and seemed to comfort him, and on the eve of embarkment he was taken home to God."

Private Higham was employed by the Hyde Gas Co., and was a regular attender at St. Mary's, Newton. He was of a jolly temperament, and popular with one and all, and will be sadly missed by his many friends and relatives.

inter
by r
them
fram
sons
Al
by s
hills
song
cipa
Doll
pret
(Mis
"Bi
tain
port
and
(Ho
a jo
of th
Rid
How
unif
rine
re
had
road
the
they
open
the
act
Edi
Wa
T
the
A I
A.I
The
dev
wor
had
sire

to
Mr.
"Gl
ber
Byr
gain
Call
frie
whi
will
We
will

W
ere
the
tive
and
aid
Mr.
wer
ton.

In
loving Memory
of
my dear Husband

Private Frank Higham,

Royal Welsh Fusiliers.

Who died at Isjunglybed
Hospital, Sweden,
December 25th, 1918,

Aged 34 Years;

And was interred at
Riseberga Kyrka, Sweden,
December 27th.

"We shall meet when toil is o'er,
Loved and loving evermore."

From his Wife, Mrs. Higham.

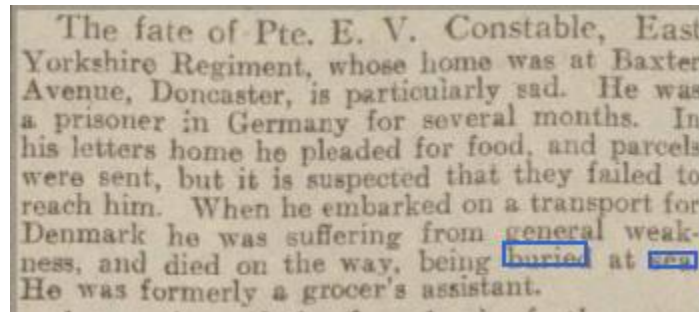
71, Muslin Street,
Newton.

Begravet til søs

Flere frigivne krigsfanger døde medens de var på skibe på vej til UK, og blev begravet til søs. Da det ikke er et søgekriterie på the Commonwealth War Graves Commissions hjemmeside, har det indtil videre været næsten umuligt at identificere dem.

Constable

En kort notits i en engelsk avis omtaler Pte. Edward Victor Constable 11th East Yorks.

Den 18-årige Edward var blevet taget til fange den 14. april 1918. Han er registreret som have været i Gardelegenlejren fra september til 26. oktober. Han døde den 3. december 1918 og blev begravet til søs, på et skib sejlede for the "Danish Scheme", og det giver få muligheder. Der var kun 3 af skibene som sejlede med passagerer på denne dato. Kong Haakon og Dronning Maud sejlede begge fra Stettin til København den dag. Der er ingen omtale i de danske aviser om at der havde været et dødsfald ombord, eller om en begravelse til søs, på denne forholdsvis korte sejlur. En avis skrev direkte at "*Fra "Dronning Maud" blev nogle enkelte syge på bårer bragt hen til hospitalsskibet "Formosa" ombord på "Kong Haakon" var ingen syge.*" Den anden mulighed er at han var på "Mitau" som havde sejlet fra Danzig og passerede København den 4. december. Overlægen Dr. Fog på "Mitau" skrev et telegram til sin kollega Dr. Abrahamsen på "Russ" at de havde haft et dødsfald ombord, og liget var blevet "*begravet i Kattegat*".

Pte. Constable blev begravet til søs, og har derfor ingen grav med gravsten. Han blev tilsyneladende ikke mindet på noget første verdenskrigs mindesmærke i Doncaster hvor han havde boet. Han er dog nu mindet i Brookwood Military Cemetery på deres 1914-1918 Memorial.

Døde til søs den 10. december

Dr. Abrahamsen på "Russ" noterede i sin dagbog om et dødsfald de havde på skibet den 10. december, "Russ" havde forladt Danzig dagen før. Den 11. skrev han "*vi havde i går aftes et dødsfald. Kl. 9.30 kom de to officerer med en soldat. Han klagede sig meget, var let blålig i ansigtet, men jeg kunne ikke finde noget abnormt. Han fik lidt morfin, og han faldt derefter til ro. To timer efter var han død, uden at jeg egentlig ved, hvad diagnosen var. Jeg tænker mig, at det var Embolia pneumonia.*"

Den 12. december var der storm fra sydøst med mægtige bølger fra siden, det sneede og alt klagede og hylede. Dog blev vejret lidt bedre om eftermiddagen. "*Kl. 3 var der begravelse, musikken spillede Chopin, præsten holdt en kort tale, som vinden fuldstændig fejede væk og så – et puf af 2 danske matroser, og kisten indhyllet i engelsk flag gled ud i bølgerne ned i dybde af 40 favne. Et gribende og sørgeligt øjeblik, og skibet satte atter farten op for at nå Leith.*"

Dagbogsnotatet fra den 14. december, hvor de er ankommet til Leith dagen før, gengiver teksten skrevet på dødsattesten Abrahamsen udstedte for soldaten, desværre er mandens navn udeladt.

"Private who came to the ship's hospital the 10. december 1918 at 9.15 pm.¹ His friend who accompanied him stated that the patient had been quite well up to 8 o'clock the same evening, when he began to vomit and complain of pain, that this sickness was due to overeating at the 5 o'clock meal, which the patient himself admitted. Immediately before his admittance he had vomiting and severe pains in the uppermost part of his abdomen. During his ...laying he complained of pains continually and strongly, but beyond some tenderness and diffuce in the uppermost parts of the abdomen (Epigastrien) there was no evidence of objective symptoms.

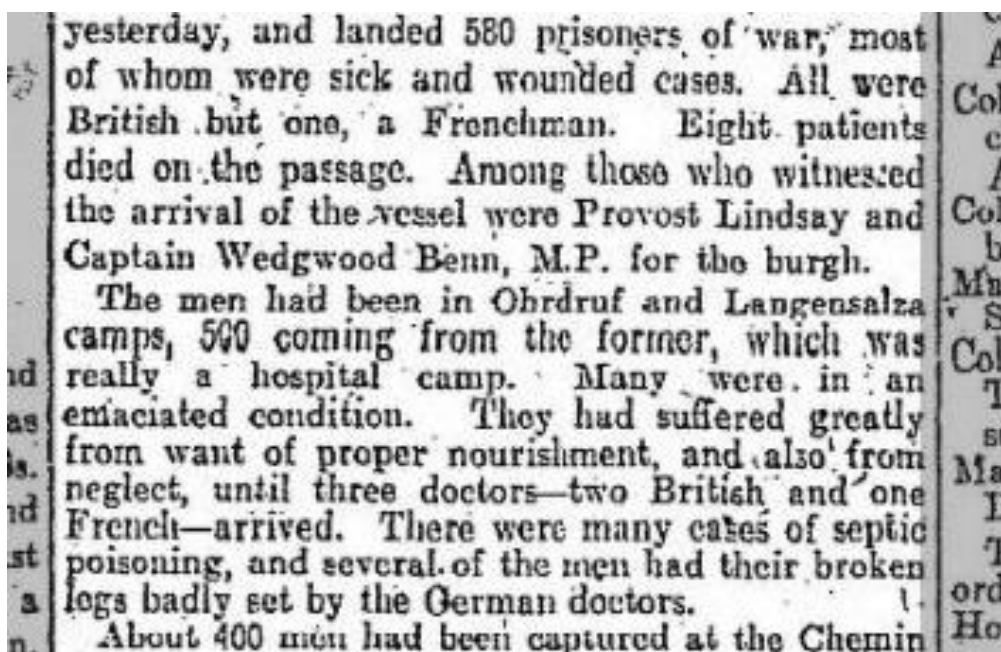
At 9.45 he was given a morphine injection, after which he fell somewhat to rest, but had some vomiting, which however did not contain blood.

At 11.15 he was inspected by the On duty, who found his condition as half an hour after the injection. He complained of sickness. At 11.30 the English medical orderly on duty spoke to the patient, whose condition remained unchanged. At 11.40 he was found by the medical on duty to be dead. I conclude, that the cause of the death was Emboli (and Diletatis ventriculi)."

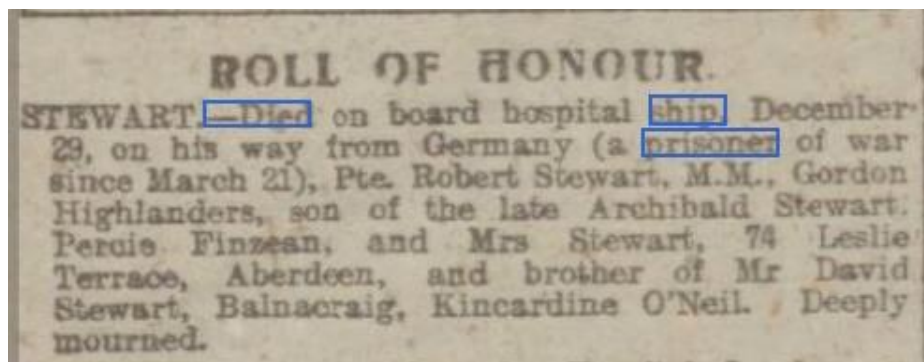
Desværre er hans identitet ikke blevet opklaret.

5 dødsfald og begravelse til søs

Hospitalsskibet "Garth Castle" forlod Stettin den 27. december. De ca. 580 passager kom fra Ohrdrup, en lazaretlejr, og Langensalsalejren. Flere avisnotits skriver at 5 døde den 30. december og blev begravet til søs. "Garth Castle" ankom til Leith den 31. En avis nævner dog 8 dødsfald på skibet.

¹ Der står a.m. men der menes p.m.

Deeply mourned

Pte. Robert Stewart M.M., Gordon Highlander, døde ifølge en avisnotits den 29. december, og var sandsynligvis en af de døde på "Garth Castle" og vi må formode begravet til søs. Den 22-årige er desværre ikke registret på CWGC-hjemmesiden. Pte. Robert Stewart 3rd. Gordon Highlanders er nævnt på første verdenskrigs mindesmærke i Finzean Kirk, men han var muligvis en navnebror i en anden bataljon.

Hvorimod Rifleman F.E Handley KRRC, som døde efter "Garth Castle" var i havn, den 1. januar 1919, blev begravet i sin hjemby, i Enderby Churchyard, og er selvfølgelig registret i CWGC.

Kilder

Div. Hjemmesider med slægtsinformation

Danske, svenske og australske aviser og blade.

Commonwealth War Graves <http://www.cwgc.org/>

Australian War Memorial <http://www.awm.gov.au/>

<http://www.awm.gov.au/collection/records/1drl0428/2/180/8/1drl-0428-2-180-8-7.pdf>

<http://www.aif.adfa.edu.au/showPerson?pid=212225>

Canadian Great War Project <http://www.canadiangreatwarproject.com/>

Andersen, Axel: Hvorledes blev disse fremmede soldater begravet her? Københavns Begravelsesvæsen 1990

Smith, Mathew Stuart, The Relationship Between Australians and the Overseas Graves of the First World War, 2010

Foto af britiske soldater på Barfredshøjlejren KB DH009443.tif

Foto af HMHS Formosa KB DH009449

Foto af britiske soldater på Haldlejren, Doug Johnson

Fotos af Moody brødre, Weekly Courier, Pete Pickering

Fotos af Church brødre, Mark Williams

Fotos fra Scott, Higham og Thomson familier.

<http://www.leicestershirewarmemorials.co.uk/war/casualty/view/16515>

Fotos af gravpladsen Riseberga fra "Lars" fra :

<http://1914-1918.invisionzone.com/forums/index.php?showtopic=111733>

[http://da.wikipedia.org/wiki/Vestre_Kirkeg%C3%A5rd_\(K%C3%B8benhavn\)](http://da.wikipedia.org/wiki/Vestre_Kirkeg%C3%A5rd_(K%C3%B8benhavn))

http://en.wikipedia.org/wiki/Vestre_Cemetery

<http://www.bradlibs.com/bradfordpals/index.htm>

<http://www.cpgw.org.uk/index.cfm>